

ROZSTANIA • OBITUARIES

DOC. DR HAB. STANISŁAWA CZAPLIŃSKA
Z DOMU PIESTRAKIEWICZ
(4 V 1917–17 V 1997)

Doc. dr hab. Stanisława Czaplinska nee Piestrakiewicz
(4 V 1917–17 V 1997)

Dnia 17 maja 1997 r. zmarła w Sydney (Australia) emerytowana doc. dr hab. Stanisława Czaplinska – wieloletni pracownik nauki w Katedrze Fitopatologii przy Wydziale Rolniczym Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Dnia 2 czerwca została odprawiona w Jej intencji Msza Św. w kościele Najświętszej Marii Panny na Wyspie Piaskowej we Wrocławiu. Uczestniczyli w niej pracownicy katedry Fitopatologii AR oraz liczne grono przyjaciół i znajomych.

Stanisława Czaplinska urodziła się 4 V 1917 roku w Zaleszczykach (woj. tarnopolskie) w rodzinie nauczycielskiej. Do szkoły średniej uczęszczała i maturę zdała w Czortkowie. W latach 1935–1939 studiowała botanikę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, do wybuchu II wojny światowej. Podczas wojny, w latach 1940–1941, St. Czaplinska była nauczyciel-

ką w gimnazjum w Zaleszczykach. W latach 1942–1943 odbyła studia rolnicze w Dublinach. Z kolei w latach 1943–1944 pracowała jako urzędniczka w Zespole Majątków w Czortkowie, a w roku 1945 – jako agronom w Zarządzie Ziemskim w Zaleszczykach, gdzie doświadczyła represji, a później została wysiedlona. W związku z tym, w latach 1945–1947 mieszkała wraz z rodziną w Krotoszynie, gdzie pracowała jako urzędniczka w Spółdzielni Skupu Bydła. W 1946 r. podjęła studia na wydziale Rolniczo–Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1947 r. uzyskała dyplom magistra inżyniera rolnictwa.

Po przeniesieniu się do Wrocławia w 1947 r. podjęła pracę jako starszy asystent w Katedrze Botaniki Farmaceutycznej i Farmakognozji Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. W 1950 r. przeniosła się, na takie samo stanowisko, do Katedry Fitopatologii przy Wydziale Rolniczym. W 1954 r. została adiunktem. W 1955 r. podjęła badania na temat grzybów, powodujących choroby lucerny, zaplanowane jako praca doktorska, pod kierunkiem prof. dr Karola Zaleskiego, światowej sławy fitopatologa. Obrona odbyła się w 1961 r. na Wydziale Rolniczym w Poznaniu. Stanisława Czaplinska habilitowała się w 1971 r. w Akademii Rolniczej we Wrocławiu. W 1987 r. przeszła na emeryturę i wyjechała z Polski.

Ponieważ Stanisława Czaplinska pochodziła z rodziny nauczycielskiej, odziedziczyła zamiłowanie do nauczania. Wyróżniała się w dydaktyce, ponieważ łatwo nawiązywała kontakt ze studentami. Umiała przyciągnąć ich do siebie i zainteresować prowadzonymi badaniami, poświęconymi głównie chorobom lucerny oraz kukurydzy i zapobieganiu im. Prowadziła Studenckie Koło Naukowe Fitopatologów. Wypromowała 21 magistrów i jednego doktora.

Własny dorobek naukowy miała St. Czaplinska bogaty, cytowany w kraju i zagranicą. Wykaz publikacji (częściowo) znajduje się w *Kto jest kim w botanice polskiej*, (*Polish Bot. Stud. Guidebook Series* 14:56.1995)

Stanisława Czaplinska przywiązywała zawsze wielką wagę do członkostwa w Towarzystwach naukowych. Należała do Polskiego Towarzystwa Botanicznego; w latach 1954–1956 była skarbnikiem Oddziału Wrocławskiego. W 1984 r. została członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego, była również członkiem Komitetu Ochrony Roślin PAN oraz Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego.

Za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne została odznaczona czterema nagrodami Rektora AR, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski i Nagrodą Ministra.

Przy bezpośrednim kontakcie odczuwało się wielką wrażliwość St. Czaplńskiej na potrzeby innych ludzi, życzliwość i nieustającą gotowość do niesienia pomocy, zależnie od potrzeb i możliwości. Są to nie często spotykane cechy charakteru. Towarzyszyła temu energia życiowa, która wyzwalała często odruchowe pokonywanie trudności własnych i innych ludzi, mniej zaradnych. Stwarzało to wokół niej atmosferę ciepłą, przyjacielską nie tylko na uczelni, ale także w szerszym kręgu znajomych.

Odeszła niespodziewanie. Pozostanie we wspomnieniach jako człowiek prawy, który godnie przetrwał długi okres „zniewolenia”. Tak ją wspominają dawni współpracownicy z Katedry Fitopatologii AR, którzy doznali od Niej wiele dobrego. Należy do nich pisać te słowa.

Wanda TRUSZKOWSKA

DOC. DR HAB. MACIEJ CZARNOWSKI
(5 II 1910–3 III 1997)

Dnia 3 marca 1997 roku zmarł we Wrocławiu Dr hab. Maciej Czarnowski, emerytowany docent Uniwersytetu Wrocławskiego, założyciel i były kierownik Stacji Ekologicznej Instytutu Botaniki w Karpaczu.

Urodził się 5 lutego 1910 roku w Warszawie. W roku 1928 ukończył gimnazjum typu matematyczno-przyrodniczego w Tarnopolu. W latach 1929–1935 odbywał studia wyższe na Wydziale Leśnym Politechniki Lwowskiej. Po studiach podejmuje pracę w państwowej Służbie Ochrony Lasów w Tarnobrzegu. Już w latach studiów zdradza swe zainteresowania naukowe ekologią lasu, publikuje rozprawę *O daglezi polskiego pochodzenia* (1933), a następnie pracę *Obliczanie trzebieży w drzewostanach sosnowych* (1936). Według dzisiejszych kryteriów metodologicznych praca ta prezentuje dziedzinę ekologii ilościowej zwaną też ekologią matematyczną. Dziedzina ta jest domeną całej działalności naukowej uczonego, od zagadnień teoretycznych, podstawowych ekologii do zagadnień stosowanych w ekologii lasu, głównie w pielęgnacji i uprawie.

W 1946 r. uzyskuje stopień doktora nauk leśnych na Wydziale Leśnym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie rozprawy *Kwadrat wysokości drzew jako wskaźnik ich normalnej więzby w drzewostanie*. Pracuje kolejno w Państwowej Agencji Drzewnej, w Instytucie Badawczym Leśnictwa w Krakowie, w Uniwersytecie Jagiellońskim na stanowisku kierownika Katedry Ogólnej Hodowli

Lasu, w stopniu zastępcy profesora, pełni funkcję prodziekana Wydziału Leśnego (1951–1953). Po likwidacji Wydziału Leśnego w Krakowie pracuje w krakowskim Oddziale Instytutu Badawczego Leśnictwa (1954–1959). W lutym 1959 r. wyjeżdża do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, na zaproszenie Stanowego Uniwersytetu Luizjany, gdzie w Baton Rouge przez dwa lata uczy studentów jako asystent profesor. Publikuje tam najważniejsze swe rozprawy (książki), które poprzedziła wydana w kraju w 1952 r. praca pt. *Dynamika wewnętrzna zbiorowisk drzewiastych* budząca żarliwe dyskusje i kontrowersje. Są to: *Dynamics of even-aged forest stands* (1961) i *Productive capacity of locality as a forest land* (1964). Druga książka stanowiła podstawę habilitacji Macieja Czarnowskiego na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Warszawskiego (1964). Od 1968 r., już jako dr habilitowany, Maciej Czarnowski pracuje jako docent etatowy w Zakładzie Ekologii i Geografii Roślin w Instytucie Botaniki Uniwersytetu Wrocławskiego. We Wrocławiu docent M. S. Czarnowski kontynuuje badania nad zdolnością produkcyjną siedliska roślin, które to już wcześniej włączyły ekologa w nurt badań nakreślonych w Międzynarodowym Programie Biologicznym (IBP 1963). Jako członek korespondent Międzynarodowej Unii Leśnych Instytutów Badawczych (IUFRO) od 1961 r., przewodniczy Sekcji Ekologicznej Oceny Zdolności Produkcyjnej Siedlisk Leśnych (od 1964 r.), kreśli przyjęty przez Unię program badań w skali międzynarodowej według określonych założeń metodycznych.

Do najważniejszych osiągnięć naukowych docenta M. S. Czarnowskiego, które na trwałe wpisały się do światowej ekologii roślin, a w naszym kraju są wyrazem kontynuacji oryginalnej myśli ekologicznej Dezyderego Szymkiewicza, należą teoretyczne podstawy i funkcjonalne modele matematyczne zdolności produkcyjnej siedliska roślin, głównie sosny zwyczajnej *Pinus silvestris* i w tych samych założeniach siedliska *Pinus radiata*, sformułowane wspólnie z F. R. Humphreyssem i S. W. Getle, a której wyznacznikami są czynniki klimatyczne i edaficzne. Docent M. S. Czarnowski jest również autorem kilku innych modeli matematycznych, które ścisłym językiem opisują zjawiska i procesy ekologiczne. Nowatorskie są też niektóre rozwiązania metodyczne w wyznaczaniu funkcji zagęszczenia populacji w układach ekologicznych. Oryginalna myśl naukowa, wieloletnie doświadczenie uczonego w dziedzinie ekologii roślin, a także praktyka leśna oraz waga wkładu polskiej nauki w rozwój ekologii znajduje swe odbicie w książce M. S. Czarnowskiego *Zarys ekologii roślin lądowych* (I wyd. 1975, II wyd. w 1989). Stanowi ona przegląd

aktualnych zagadnień ekologii, przedstawia dotąd nie rozwiązane problemy tej dziedziny, wskazuje kierunki badań, kresli metody, waloryzuje ich dokładność, podaje liczne modele matematyczne zjawisk i procesów ekologicznych.

Książka *Zarys ekologii roślin lądowych* dokumentuje doniośle działalność dydaktyczną Macieja S. Czarnowskiego na Uniwersytecie Wrocławskim. Trwała krótko. Docent M. S. Czarnowski promował 19 magistrów i 6 doktorów. Jego wykłady z ekologii ilościowej cieszyły się zainteresowaniem studentów.

W działalności społecznej należy odnotować Jego udział w pracach na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego Dolnego Śląska, jako przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Przyrody we Wrocławiu w latach 1970–1974.

Po docencie Macieju S. Czarnowskim pozostały na trwałe wśród wrocławskich ekologów Jego idee matematyczne w ekologii i szczupłe grono uczniów.

Zgodnie z życzeniem docenta Czarnowskiego Jego zwłoki poddano kremacji na Cmentarzu Komunalnym na Kiełczowie we Wrocławiu według rytuału starosłowiańskiej religii pogańskiej, której był wyznawcą. Cześć Jego Pamięci

Jan SAROSIEK

WAŻNIEJSZE PRACE

DOC. DR HAB. MACIEJA S. CZARNOWSKIEGO

- [1] CZARNOWSKI M. S. 1936. Obliczanie trzebieży w drzewostanach sosnowych i zagadnienie czynników z tem związanych. *Sylvan*, ser. A, 1: 3–15.
- [2] CZARNOWSKI M. S. 1947. Wstęp do hodowli lasu (podręcznik). Księgarnia Akademicka, Poznań, ss. 145.
- [3] CZARNOWSKI M. S. 1947. Kwadrat wysokości drzew jako wskaźnik ich normalnej więzby w drzewostanie. *Roczn. Nauk Rol. i Leśn.* 49: 245–266.
- [4] CZARNOWSKI M. S. 1949. Teoria dynamiki rozwojowej zespołów drzewiastych. *Sylvan* 3: 3–23.
- [5] CZARNOWSKI M. S. 1951. Studia nad przepuszczalnością świetlną pułapu leśnego. *Kosmos* 66: 318–346.
- [6] CZARNOWSKI M. S. 1951. Przyrost wysokości sosny pospolitej. *Kosmos* 66: 283–317.
- [7] CZARNOWSKI M. S. 1952. Teoria dynamiki wewnętrznej zbiorowisk drzewiastych. PWRiL, Warszawa, ss. 125.
- [8] CZARNOWSKI M. S. 1956. Ekologia lasu a matematyka. *Kosmos* 4(19): 446–457.
- [9] CZARNOWSKI M. S., SŁOMKA J. 1959. Some remarks on the percolation of light through forest canopy. *Ecology* 40(2): 312–315.
- [10] CZARNOWSKI M. S. 1961. Dynamics of even-aged forest stands. Louisiana State University Press, Baton Rouge, ss. 145.

- [11] CZARNOWSKI M. S. 1961. On the percolation of light through forest canopy. *Ekologia Polska Ser. B*, 7(3): 219–226.
- [12] CZARNOWSKI M. S. 1962. Geografia zasobów leśnych świata. *Przegląd Geograficzny* 34(1): 187–196.
- [13] CZARNOWSKI M. S. 1962. Bezwładność transpiracyjna – nowe zjawisko ekologiczne. *Ekologia Polska. Ser. B* 8: 136–142.
- [14] CZARNOWSKI M. S. 1962. Problem of the productive capacity of forest land as a function of soil and climate. A proposal of developing of research work on world-wide scale. *Proceedings of the VII IUFRO-Congress in Vienna 1961. Part 1(1)*: 21–26.
- [15] CZARNOWSKI M. S. 1964. Productive capacity of locality as a function of soil and climate with particular reference to forest land. Louisiana State Press, Baton Rouge, ss. 192.
- [16] CZARNOWSKI M. S. 1966. O niektórych metodach matematycznych w przyrodniczych badaniach. *Biul. Kom. Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. PAN* 40: 1–103.
- [17] CZARNOWSKI M. S. 1968. Notes on growth in stand-compactiones as a function of growth in height. *Ekologia Polska, Ser. A* 15(23): 833–841.
- [18] CZARNOWSKI M. S., OLSZEWSKI J. 1968. Rainfall interception by a forest canopy. *Oikos* 19(2): 345–350.
- [19] CZARNOWSKI M. S. 1970. The problem of a probit measure and index of the potential productive capacity of forest land. *Actas del Sexto Congreso Forestal Mundial* 1970, s. 1430–1438.
- [20] CZARNOWSKI M. S., OLSZEWSKI J. 1970. Number and spacing of rainfall-gauges in deciduous stand. *Oikos* 21: 48–51.
- [21] CZARNOWSKI M. S., 1971. Investigation of the potential productive capacity of forest sites as a function of soil, climate and ecological properties of tree species. *Acta Univ. Wratisl., Prace Botan.* 12: 127–151.
- [22] CZARNOWSKI M. S. 1971. Wpływ zagęszczenia osobników w zbiorowiskach jednowiekowych i jednogatunkowych na rozmiar ich ciała. *Wiad. Ekol.* 17: 177–184.
- [23] CZARNOWSKI M. S. 1971. Równanie ogiwy (krzywej rozdzielczej) i rozkładu statystycznego podstawowych charakterystyk strukturalnych drzewostanu jednowiekowego. *Wiad. Ekol.* 17: 170–176.
- [24] CZARNOWSKI M. S., HUMPHREYS F. R., GENTL S. V. 1971. Quantitative expression of site-index in terms of certain soil and climate characteristics of *Pinus radiata* D. Don. plantations in Australia and New Zeland. *Ekologia Polska* 12: 295–309.
- [25] CZARNOWSKI M. S. 1977. Równowaga kationowa w liściach roślin lądowych. *Archiwum Ochrony Środowiska* 2: 49–59.
- [26] CZARNOWSKI M. S. 1980. Wpływ struktury chemicznej zanieczyszczeń powietrza na plon roślin. I Wiosenna Szkoła Probl. Dyd. Chemii. Struktura Materii. Wyd. IKNiBO Wrocław, s. 165–188.